

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ

КОМУНІКАТИВНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК 159.95

Васильєва Таїсія Петрівна

Здобувачка вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Пилявець Наталія Ігорівна

доктор філософії з психології, старший викладач кафедри психології
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Актуальність дослідження. Розвиток комунікативності у дітей старшого дошкільного віку є одним з важливих аспектів психологічного розвитку, оскільки комунікативні навички лежать в основі соціалізації та навчання дітей. У старшому дошкільному віці (5–7 років) відбувається значне удосконалення мовленнєвих і соціальних навичок, що є важливим фактором у формуванні психічних процесів і майбутньої успішної адаптації в школі.

Старший дошкільний вік є періодом підготовки дітей до шкільного навчання. Комунікативність, здатність до співпраці, вміння висловлювати свої думки і слухати інших є критично важливими для успішної адаптації в навчальному середовищі. Вивчення цього аспекту допомагає виявити рівень готовності дитини до школи і дозволяє коригувати навчальний процес у дошкільному закладі. Оволодіння комунікативними навичками допомагає дітям старшого дошкільного віку не лише в спілкуванні з іншими людьми, але й у розвитку емоційної самосвідомості. Діти вчаться розпізнавати та правильно виражати свої емоції, що сприяє розвитку емоційного інтелекту.

Дослідження психологічних особливостей розвитку комунікативності у дітей старшого дошкільного віку є надзвичайно актуальним, оскільки допомагає розкрити важливі аспекти соціальної, емоційної та когнітивної адаптації дітей, що впливають на їх подальший розвиток в умовах навчання та соціалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Старший дошкільний вік є періодом активного розвитку мови та комунікативних навичок. У цьому віці діти здатні не тільки виражати свої думки та почуття через мову, але й розуміють, що комунікація включає в себе певні соціальні правила, яких вони мають дотримуватися. На цьому етапі діти активно розвивають мовленнєві навички, вчаться будувати складніші речення, використовувати метафори та образні вирази. Вони здатні розповідати про свої переживання, описувати події, ставити запитання, пропонувати ідеї для спільної діяльності.

Проблема формування комунікативності в дошкільному віці досліджувалася науковцями в різних аспектах: психологічному (Л. Виготський, О. Лурія, О. Кононко, С. Рубінштейн та ін.); психолінгвістичному (О. Карпова, Л. Лисенко, Г. Чиркова та ін.); педагогічному (Е. Короткова, Л. Долинська, Л. Венгер, О. Піроженко та ін.).

Старший дошкільний вік – це період розвитку дітей, який охоплює вік від 5 до 6-7 років, коли дитина готується до школи. Це важливий етап у розвитку особистості, оскільки на цьому етапі відбуваються значні зміни в когнітивній, емоційній, соціальній та фізичній сферах.

Розвиток комунікативності у дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом формування соціальних та мовленнєвих навичок, які забезпечують успішну адаптацію до навчання у школі та взаємодії з іншими людьми в майбутньому.

М. Монтесорі вважала, що мовленнєвий розвиток дитини відбувається – від народження до шести років. Основи мовлення дитина засвоює мимовільно до трьох років, а вже від 3-ох до 6-ти років починається засвоєння мовних конструкцій. Дослідниця порівнює процеси з імпринтингом і саме через це діти у трьох річному віці опановують звуки, слова й принципи граматичної побудови речення. У період засвоєння мовлення на свідомому рівні, дошкільник вдосконалює з більшою складністю граматичні форми. Основоположниця дошкільної педагогіки акцентувала увагу на тому, що кожна дитина проходить

однакові етапи формування мовлення: лепет, вимову окремих слів, створені з двох слів речення, виключення складних тверджень [2, с. 87].

Л. Засекіна, С. Засекін здійснили дослідження мовленнєвої генези дітей дошкільного віку і виділили такі важливі аспекти, як кількість слів у монологічному та діалогічному мовленні дитини з різною кількістю складів, тривалість діалогів, аналіз зроблених пауз у мовленні дітей і як сформовані фонетичні, лексичні і граматичні навички [3, с. 96].

Т. Піроженко, проводила дослідження з проблем психології розвитку дитини дошкільного віку та здійснила детальний опис мовленнєвої генези дитини, де мовлення представлено «комбінованою характеристикою, яка має прояв через емоційні та когнітивні здобутки, які відображають цілісний підхід до оцінки становлення власне дошкільника». Дослідниця створила пошук педагогічної моделі для розвитку здібностей малюків і реалізації свого «Я» через правильно організовану діяльність дорослим, при цьому обов'язково включаючи особливості кожної дитини. Вона стверджувала, що дошкільник має досягнення в мовленні завдяки досвіду міжособистісних стосунків і, залежно від ролі дитини, у сім'ї та серед колективу дітей, ставлення оточуючих до дитини та власне її до себе [4, с. 112].

А. Богуш вважає, що розвиток мовлення є важливим для зростання особистості дитини, так як має безпосередній вплив на інтелект. До основних його складових дослідник відносить засвоєння виразності та чіткості вимови, вміння створення граматичних структур, збагачення та часте використання слів, активне словотворення, норми та правила спілкування, вміння правильно використовувати мовлення у діяльності, загальну культуру мовлення [1, с. 172]. Хоч складові цього явища різні, проте складають єдине ціле у розумовій активності дошкільника.

З метою дослідження особливостей розвитку комунікативності у дітей старшого дошкільного віку було проведено дослідження, в якому взяло участь 70 дітей старшого дошкільного віку. Під час проведення дослідження було

використано методики: «Дослідження інтерактивних комунікативних умінь «Рукавички» (Г. Цукерман), «Заверши історію» (Т. Недвецька).

За результатами проведеного дослідження було виявлено:

1) низький рівень комунікативних умінь – 37,1%, середній рівень комунікативних умінь – 41,4%, високий рівень комунікативних умінь – 21,4% (методика «Дослідження інтерактивних комунікативних умінь «Рукавички» (Г. Цукерман);

2) низька здатність до пізнання комунікативної поведінки – 22,9%, здатність до пізнання комунікативної поведінки нижче середнього – 11,4%, середня здатність до пізнання комунікативної поведінки – 40%, здатність до пізнання комунікативної поведінки вище середнього – 10%, висока здатність до пізнання комунікативної поведінки – 15,7% (методика «Заверши історію» (Т. Недвецька).

Таким чином, більшість дітей старшого дошкільного віку мають середній рівень розвитку комунікативних навичок. Однак значна частина дітей продовжує демонструвати низький рівень комунікативності та здатності до розуміння комунікативної поведінки, що вимагає подальшої уваги до корекційно-розвивальної роботи в цій сфері.

Висновки: Розвиток комунікативності у дітей старшого дошкільного віку є важливим етапом формування соціальних, мовленнєвих та емоційних навичок. Цей процес забезпечує підготовку до подальшої соціалізації в школі та житті в цілому. Підтримка та стимуляція розвитку комунікативних навичок на цьому етапі є важливою умовою для формування гармонійної особистості.

Список використаної літератури:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання рідної мови. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
2. Бондар В. І., Ільченко А. М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі: навч. посібник. Полтава: РВВ ПДАА, 2009. 252 с.

3. Засекіна, Л. В. Засекін С. В. Психолінгвістична діагностика: навч. посіб. Луцьк: РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2008. 188 с
4. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 152 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТРИВОЖНОСТІ МОЛОДІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

УДК 159.9:17.023.34

Вногченко Наталія Миколаївна

Здобувачка вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Шпортун Оксана Миколаївна

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Актуальність дослідження. В умовах воєнного часу проблема психічного здоров'я молоді є надзвичайно актуальною. В таких обставинах молодь постійно перебуває в стані тривоги, що безпосередньо впливає на її психічне здоров'я. Це сприяє розвитку психічних розладів, впливає на функціональність постраждалих осіб та спричиняє різноманітні психосоматичні симптоми. Сьогодні молоді люди перебувають під значним емоційним тиском через вплив воєнних подій. Адже війна руйнує не тільки фізичне середовище, вона впливає на внутрішній світ людей, які її переживають, особливо молоді, яка є вкрай вразливою до таких стресових факторів. Активний вплив цих подій на психіку молоді призводить до постійного стресу та страху за своє майбутнє, а також відчуття постійної невизначеності та нестабільності. Тому воєнні події значно підвищують ризик розвитку тривожних розладів, наслідки яких можуть тривати і після закінчення війни.